

Nagy kócsag a Hortobágyon

A nagy kócsag (*Egretta alba*) jelenléte a Hortobágy halastavain elég gyakran megfigyelhető. Fészkelését már régóta feltételezzük, de csak 1976 tavaszán sikerült a költését biztosítani. Nyilvánvaló, hogy a korábbi években is költött, de fészkelőhelyét nem derítette fel senki.

1974- és 1975-ben a nyarat a Hortobágyon töltöttem és madármegfigyeléseim során csaknem minden halastónál láttam. Tavasztól késő őszig (március–november) állandóan megtalálható a legnagyobb tóegységben, a Hortobágy-Halastón. Fészkelése is itt történt, a többi tóhoz csak táplálkozni járt, elsősorban a tavak lehalászásakor. A nyári és nyárvégi halászatok idején minden halastavon igen sok vízimadár gyűlik össze, amelyek csapatainak összetétele a tóegységek között hasonló. Ezekben a madártömegekben úgyszólván mindig előfordul a nagy kócsag.

A Hortobágyi Nemzeti Parkhoz tartozó természetes eredetű vizeknél (tavak, mocsarak) ritkábban láthatjuk, mert a nagy kiterjedésű halastavak biztonságos és gazdagabb táplálékszerzési viszonyokat nyújtanak számára.

Az elmúlt évben feltételezett költései is kizárólag a Hortobágy-Halastó nyugati tavainak nádszegélyében történtek, ahol a legkiterjedtebb nádasok találhatóak. A fészkelőhelyek környéke a Halastó más tavaihoz képest kevésbé háborgatott, mert a nyugati gáton járművek sem közlekednek. Itt kezdődik a Kurfényes-mocsár, amely megakadályozza, hogy innen bárki is megzavarja a fészkelőtelepet.

Megfigyeléseim során 1974-ben 4–5 pár, 1975-ben 6–8 pár költését feltételeztem az egyik tó nádszegélyében. Természetvédelmi okokból a telepet nem háborgattuk, így nem is mérhettük fel a fészkek pontos számát sem. A hortobágyi halastavakon az állami gazdaság a haltenyésztés mellett nádtermelést is folytat. Az 1975–76-os tél kedvezett a nád betakarításának, s ennek eredményeképp a korábbi évekhez képest jóval nagyobb területen levághatták a nádszegélyt. Erre a sorsra jutott a kócsagok költőhelye is. Jóllehet a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóságának kérésére két, összesen több mint 5 hektárnyi területet megkíméltek az aratástól, a tavasszal visszaérkező nagy kócsagok csak foltokban találtak nádat a területen, így nem is számítottunk költésükre. Annál nagyobb meglepetés volt, amikor 1976. március 28-án észrevettem, hogy az egyik tavon egy meghagyott nádszigetben a madarak törnek a nádat, rakják a fészkeiket. Ugyanekkor a régi költőhely közelében, valamint egy harmadik tavon is láttam tojásrakás-hoz készülődő párokat.

A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóságának jelentést tettem a ritka madár költéséről, és szakemberek megvizsgálván az egyik telepet, nyolc fészket találtak tojásokkal; később a fiókák kikeléséről is hírt kaptam. Május elején egy másik fészkelőhelyen 3–4 pár, a régi telep mellett pedig 1 pár költését feltételeztem a beszálló és rendszeresen ott mozgó példányok alapján. 1976-ban tehát 12–13 pár nagy kócsag fészkel a Hortobágy-Halastón. Az eddigi gyanított költések adatai ekkora állományt soha nem jeleztek.

A kócsagtelep megővására a Nemzeti Park Igazgatósága a természetvédelmi intézkedéseket megtette, így a fiókák sikeres felnevelése biztosított volt. A nagy kócsagok jelenlegi legnagyobb telepe teljesen nyílt helyen, a gát mellett haladó egyik legforgalmasabb út közelében volt. Ez a madarakat nem zavarta, sőt várható, hogy a jövőben egyes párok más tóegységekben is letelepednek (pl. a Nemzeti Park területén kívüli eledi, ohati és virágoskúti halastavakon).

Májusi és júniusi megfigyeléseim során meggyőződtem arról, hogy a költés és a fiókák felnevelése eredményes volt. A repülő fiatalok még sokáig a Halastón és környékén tartózkodtak. Május végétől a halgazdaság több tóegységén lehalászások kezdődtek. A csökkenő vízű tavakban ezrével nyúzsógtak a madarak, elsősorban a vadrétek, godák, füstös cankók, pajzsos cankók, szürke és kanalas géme. Az apró szeméthalak tömege — mint könnyű táplálékszerzési lehetőség — a nagy kócsagokat is a lehalászás alatt álló tavakra vonzotta. Ilyenkor viszonylag könnyen megszámlálhattuk őket, mert teljesen nyílt helyeken halásztak. Volt olyan nap, hogy 24–27 példányt lehetett egyetlen tavnál látni.

Júniusi megfigyeléseim során a Hortobágy legkülönbözőbb pontjain észleltem nagy kócsagokat: Virágoskúton, Ohaton és Kecskésen egyaránt láttam kóborló példányokat. Igen érdekes volt a Mátá-puszta nyugati szélén végzett megfigyelésem, ahol egy lekaszált réten tíz nagy kócsag bogarászott gólyák, szürke géme, bíberek és seregélyek társaságában. Hasonló jelenséget figyeltem meg Ohat mellett, ahol pedig még a kaszálógépek is dolgoztak a réten.

Júliusban a Hortobágyon tartózkodó nagy kócsagok száma a szaporulattal együtt kb. 30–35 példányra volt tehető; valamennyi halastónál rendszeresen előfordultak. A szétszóródott állomány a lehalászások idején összegyűlt, majd a tó teljes lecsapolása és kiszáradása után ismét elszáradtak. A halastavak után ismét biztos táplálkozóterületet nyújtanak számukra. Az utolsó még november—decemberben is megfigyelhetők a jégmentes zsílipéknél és lihógóknál.

A kócsagok fészkelő állományának megőrzése és szinten tartása a legfontosabb teendő. Ez csak a természetvédelmi és gazdasági érdekek összehangolásával lehetséges. A legszükségesebb a kevésbé háborgatott nyugati tószegélyekben legalább 4–

5 hektáros újabb nádfoltok meghagyása. Ugyanilyen fontos a jelenlegi nádgazdasági kezelésben levő régi ivató tó vizének pótlása, mert a kócsagok legszívesebben azt a tavat látogatják táplálkozás céljából. Amikor télen erről a kis tóról nem aratták le a nádat, minden évben feltételezték itt költésüket is (1974-ben és 1975-ben magam is észleltem fészkelésre jellemző mozgalmukat e területen). Végső megoldásként a Hortobágy-Halastó tóegység két kis tava közül valamelyiken meg kellene szüntetni a nádtermelést, hogy a nagy kócsagok költőhelye minden évben biztosítható legyen és ne a téli nádaratás mértékétől függjön, mint eddig. Ennek lehetőségét a Nádüzem biztosította.

A nemzeti park határain kívül eső halastavakon a jövőben bekövetkező esetleges fészkelést elsősorban a költőhely őrzésével védhetjük meg. Ilyen esetekben is javasolható a fészkelőhelyet magában foglaló nádas néhány hektárnyi feltámasztás meghagyása. A Hortobágyi Állami Gazdaság megértően viselkedik a természetvédelmi kérdésekben és komoly támogatást nyújtott már eddig is a Nemzeti Parknak. Bízunk benne, hogy a kanalasgémtelephez hasonlóan a kócsagtelep is megmarad, s évről évre visszatérnek majd ide az itt költő párok. A fészkelőhely biztosításához szükséges terület kijelölése és itt a nád meghagyása pedig a gazdálkodás és a természet-, illetve madárvédelem sikeres együttműködésének szép példája lenne.

Kovács Gábor

természetvédelmi területkezelő
Hortobágyi Nemzeti Park
Igazgatósága

Felavatták az MTA Olajbányászati Kutatólaboratóriumát

1977. február 25-én Márta Ferenc akadémikus, a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára Miskolcon, az Egyetemvárosban átadta rendeltetésének az MTA Olajbányászati Kutatólaboratóriuma új épületét. Az épületben 11 laboratóriumi helyiség, kísérleti műhely, számítógéppont, 4000 kötetes szakönyvtár kapott helyet, ezzel a mintegy 25 millió forintos beruházzal a magyar olajbányászat egyik kutatóhelyének eredményesebb munkájához teremtték meg a feltételeket.

Milyen kutatómunkára van szükség az olajbányászatban, kérdezhetné az olvasó, talán nem is indokolatlanul? Hiszen az olaj „magától” a felszínre jön, a szilárd ásványok bányászata-nál megszokott nehéz föld